

Jan Krajczyński

Eucharystia a przygotowanie wiernych do życia w małżeństwie

Ius Matrimoniale 14 (20), 7-37

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Ks. Jan Krajczyński

EUCHARYSTIA A PRZYGOTOWANIE WIERNYCH DO ŻYCIA W MAŁŻEŃSTWIE

WSTĘP

Nader wymownym jest fakt, iż Benedykt XVI w swoim pierwszym, podstawowym dokumencie adresowanym do wszystkich wiernych chrześcijan, poświęconym Eucharystii, mianowicie w posynodalnej adhortacji apostołskiej *Sacramentum Caritatis*, podejmując kwestię relacji między wspomnianym sakramentem Nowego Przymierza a małżeństwem, postrzega najpierw Najświętszy Sakrament jako sakrament miłości, sakrament oblubieńczy. Przyznając, iż ten sakrament wykazuje osobliwy związek z miłością między mężczyzną i kobietą, którzy są złączeni węzłem małżeńskim, papież zaznacza zarazem, że szczególną koniecznością naszych czasów jest pogłębienie tego związku (zob. tamże, 27).

Niniejsze opracowanie stanowi próbę zbadania wspomnianych, wielorakich odniesień. Autor artykułu analizując aktualną dyscyplinę i doktrynę Kościoła w przedmiocie Eucharystii i małżeństwa, usiłuje najpierw określić przebogate i nader złożone relacje, jakie zachodzą pomiędzy wymienionymi dwoma sakramentami Nowego Prawa, w tym przede wszystkim mnogie podobieństwa. Następnie pragnie on zwrócić uwagę na istotne miejsce kultu eucharystycznego w dalszym, bliższym i bezpośrednim przygotowaniu wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie. W końcu, dokonując stosownej syntezy tego, co Magisterium Kościoła naucza nt. Eucharystii i małżeństwa, próbuje on wskazać konkretne postulaty natury prawnej, gwarantujące lepsze niż obecnie „wykorzystanie” dobra duchowego, jakie mieści w sobie Najświętsza Eucharystia, w procesie przygotowania wiernych chrześcijan do małżeństwa, o czym mówi kan. 1063 nr 1-3 KPK.

Poznanie wspomnianych relacji między Eucharystią a małżeństwem, wyciągnięcie stosownych konkluzji natury ustawodawczej, mających na celu bardziej efektywne wykorzystanie tego sakramentu sakramentów¹ w procesie przygotowania wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie, wreszcie – urzeczywistnienie postulowanych działań o charakterze formacyjno-pastoralnym, mogą przysłużyć się lepszemu zrozumieniu bogactwa obu wymienionych sakramentów Kościoła, ożywieniu i pogłębieniu kultu eucharystycznego, autentycznemu przygotowaniu wiernych do życia we wspólnocie małżeńskiej, realizacji zasady trwałości małżeństwa, odnowie życia Kościoła, w końcu – uświęceniu małżonków i ich zbawieniu.

1. Natura Eucharystii i małżeństwa – wzajemne związki

A. Sakrament miłości

Jakkolwiek miłość jako taka nie jest kategorią prawną, warunkującą ukonstytuowanie węzła małżeńskiego², wszak *matrimonium facit partium consensus*, nie ma wątpliwości, że w praktyce stanowi ona główną przyczynę zawarcia małżeństwa a sam sakrament małżeństwa, jakim uczynił przymierze małżeńskie ochrzczonych Chrystus Pan³, zdecydowanie może być nazwany „sakramentem miłości”, w którym małżonkowie chrześcijańscy otrzymują „łaskę miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół”⁴. Poprzez ten sakrament zawiązuje się głęboka wspólnota życia i miłości małżeńskiej, wspólnota osób, posiadająca swe korzenie w zamyśle Boga, który stworzył mężczyznę i kobietę z miłości, i do miłości powołał⁵. W tym też sakramencie Zbawca ludzi i Oblubieniec Kościoła wychodzi naprzeciw chrześcijańskim małżonkom, włącza ich miłość w relację miłości Trzech Osób Boskich oraz gwarantuje im stosowne wsparcie, tak by byli „sobie wzajemnie poddani w bojażni Chrystu-

¹ Zob. S. Thomas Aquinas, *Summa theologiae*, III, 65, 3.

² Zob. W. Góralski, *Problem wymiaru prawnego miłości małżeńskiej*, [w:] *Kościół i Prawo*, t. 11, pod red. J. Krukowskiego, F. Lempy, F. J. Mazurka, Lublin 1993, s. 31-48.

³ Zob. Kan. 1055 § 1 KPK.

⁴ Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1661.

⁵ Por. Rdz 1, 27; KDK, 48; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1603, 1604.

sowej” (Ef 5, 21) tudzież miłowali się miłością nadprzyrodzoną, delikatną i płodną⁶.

Niewątpliwie sakramentem miłości jest też sakrament Eucharystii. To właśnie w nim „Zbawiciel [...] na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalił Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy, Kościołowi, powierzył pamiątkę swej Męki i Zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości [...]”⁷. W Najświętszej Eucharystii Syn Boży pozwala nam odkryć wewnętrzny wymiar tej nowej, intymnej i osobowej więzi, jaka z woli Boga zachodzi pomiędzy człowiekiem a jego Stwórcą i Zbawicielem, relacji głębszej niż ta, o której traktowało Stare Przymierze, kiedy mówiło o intymnej komunii, wzajemnym miłosnym poznaniu, zaślubinach, wspólnocie czy przebywaniu Boga pośród swego ludu. Tutaj, w sakramencie Eucharystii, w którym Syn Boży oddaje swej Oblubienicy, tj. Kościołowi i każdemu poszczególnemu członkowi Ludu Bożego, życie oraz zaświadcza własną śmiercią o prawdziwości Swej oblubieńczej miłości, jawi się naszym oczom jedność, zażyłość czy współ-zamieszkanie o niewiarygodnej głębi⁸, mianowicie: „Oblubienica zatracą się w Boskim Oblubieńcu, podczas gdy On bierze w posiadanie całe jej jestestwo; pełny uścisk, który jednoczy ją i Jego w każdej części Jego Osoby; krąży w jej krwi [...] i nie przystaje na nic innego, jak tylko na małżeństwo; nie interesują Go zalotne słowa, lecz fakty, to znaczy: nowe i wieczne przymierze, nowe i wieczne małżeństwo”⁹. Więcej, w tej samej Eucharystii, która uobecnia Ostatnią Wieczerzę, Mękę, Śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, zawsze wierny Oblubieniec wybawia Oblubienicę i jednoczy z Sobą na zawsze, każdego dnia od nowa ją stwarza i wiąże z Sobą, umiera za nią i zmartwychwstaje, odnawia pakt małżeński Nowego Przymierza i oczekuje od niej odpowiedzi wiary, jej zgody, jej „tak” na Jego pełne miłości: „czy zechcesz Mnie?”¹⁰. Jest przeto Najświętsza Eucharystia „sakramentem oblubieńczym”¹¹ i sakramentem miłości, ponieważ celebruje Nowe Przymierze między Bogiem i Jego ludem; wreszcie – dzień po dniu, od nowa, ten głęboki i wieczny związek ustanawia, i każ-

⁶ Por. KDK, 48; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1639, 1642.

⁷ KL, 47.

⁸ Zob. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, Warszawa 2005, s. 75-85.

⁹ Por. Tamże, s. 81-82.

¹⁰ Por. Tamże, s. 65, 81-82.

¹¹ Zob. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 27.

dego dnia rodzi Boskiemu Oblubieńcowi odnowioną Oblubienicę¹². Dzień w dzień, na ołtarzach świata, Eucharystia, „więź miłości”¹³, odnawia wspomniany zamysł miłości, kiedy „uobecnia i – w sposób sakramentalny – na nowo urzeczywistnia odkupieńczy czyn Chrystusa, który «tworzy» Kościół, Jego Ciało, [z którym to – J.K.] «Ciałem» Chrystus Pan zjednoczony jest jak Oblubieniec z Oblubienicą”¹⁴.

Ponieważ „w tę «wielką tajemnicę» Chrystusa i Kościoła zostaje wprowadzona ustanowiona od «początku» małżeńska jedność mężczyzny i kobiety”¹⁵, Eucharystia pozwala chrześcijańskim małżonkom rozpoznać, jak mają urzeczywistniać pośród codziennych spraw to „głębokie zjednoczenie, które jest wzajemnym oddaniem się sobie dwóch osób”¹⁶. Co więcej, mogą oni bez trudu stwierdzić, że miłość czerpana z Eucharystii jest nie tylko duszą całego apostołstwa, jak chce Sobór Watykański II¹⁷. Tajemnica komunii Boga Miłości, jaką prezentuje i uobecnia Najświętsza Eucharystia¹⁸, stanowi niedościgniony wzór miłości oblubieńczej¹⁹, który małżonkowie chrześcijańscy, właściwie rozumiejący istotę „sakramentu Oblubieńca i Oblubienicy”²⁰ i posiadający wolę urzeczywistnienia głębokiej wspólnoty życia i miłości małżeńskiej, mogą wcielić w czyn.

B. Więż jedności

Autentyczna miłość oblubieńcza, o której jest mowa wyżej, z natury swej „zmierza do jedności głęboko osobowej, która nie tylko łączy w jedno ciało, ale prowadzi do tego, by było tylko jedno serce i jedna dusza”²¹. Niewątpliwie taką zupełną jedność osób stanowi głęboka wspólnota całego życia mężczyzny i kobiety, powstała na mocy zgo-

¹² Zob. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 68, 80.

¹³ S. Augustinus, *In evangelium Johannis tractatus*, 26, 6, 16.

¹⁴ Jan Paweł II, *Mulieris dignitatem*, 26.

¹⁵ Por. Tamże.

¹⁶ Por. KDK, 48.

¹⁷ Por. DA, 3.

¹⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1118.

¹⁹ Zob. J. Krajczyński, *Walor prawny relacji interpersonalnych w małżeństwie*, „Ius Matrimoniale” 7 (13) 2002, s. 36-37.

²⁰ Zob. Jan Paweł II, *Mulieris dignitatem*, 26.

²¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1643.

dy małżeńskiej obojga, „którzy [tym samym – J.K.] już nie są dwoje, lecz jedno ciało”²².

To najściślejsze i całkowite zjednoczenie męża i żony przybiera postać szczególną; staje się komunią osób, nierozdzielalną i wierną, prawdziwie osobową i podlegającą jakościowemu rozwojowi relacją mężczyzny i kobiety. Wspomniane zespolenie małżonków dokonuje się za sprawą Boga, który jest Miłością²³. Ten bowiem nie tylko stworzył mężczyznę i kobietę wzajemnie dla siebie²⁴, ale ponadto – w przypadku ważnego małżeństwa pomiędzy ochrzczonymi – sam ich łączy, łaską sakramentalną jakby konsekruje oraz umacnia²⁵.

Nienaruszalna jedność małżonków, zamierzona przez Boga już „na początku”, jest ukonstytuowana najpierw na podobieństwo tej komunii, jaka wyraża życie Osób Boskich²⁶. Dalej, odzwierciedla ona oblubieńcze przymierze Boga z Jego ludem – Izraelem, w którym to związku miłość Boża niezmiennie pozostaje wyłączna, wierna i niezniszczalna²⁷. Wreszcie, w przypadku małżeństwa chrześcijan, jedność ta wyraża i urzeczywistnia Nowe Przymierze, przez które Chrystus Pan na zawsze zjednoczył się z Kościołem²⁸.

Wspomnianą jedność małżeństwa chrześcijańskiego nie tylko utwierdza sakrament małżeństwa, „przez który małżonkowie jednoczą się na obraz doskonałej jedności Chrystusa i Kościoła”²⁹ a ich głęboka wspólnota życia i miłości doznaje wywyższenia i włączenia w miłość oblubieńczą Jezusa Chrystusa oraz zostaje wsparta i wzbogacona Jego mocą zbawczą³⁰. Jak wyraźnie naucza Benedykt XVI, także „Eucharystia wzmacnia w sposób niewyczerpany jedność i nieroz-

²² Por. Mt 19, 6.

²³ Zob. 1 J 4, 8.

²⁴ Zob. Rdz 2, 18. 21-24; Ps 121, 2; Mt 19, 4-6.

²⁵ Zob. Kan. 776 § 2 KKKW.

²⁶ „Przymierze małżeńskie jest zatem nie tylko więzią osób noszących bytowe podobieństwo do Boga, lecz także jest odbiciem wspólnoty Osób Bożych [...]. W małżeńskim przymierzu człowiek zostaje zaproszony przez Boga do szczególnej wspólnoty osób. Mężczyzna i kobieta, stworzeni na obraz Boga, jako osoby, odczytują wpisane w ich stworzenie powołanie. Odkrywają je jako zdolność i odpowiedzialność za miłość i wspólnotę”. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 11. Zob. także: KDK, 24; J. Krajczyński, *Walor prawny relacji interpersonalnych w małżeństwie*, s. 28-29.

²⁷ Por. Pnp 8, 6-7; Oz 1-3; Iz 54, 62; Jr 2-3; 31; Ez 16, 23; Ml 2, 13-17; KDK, 22; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1611, 1612.

²⁸ Por. KK, 6; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1617, 1621.

²⁹ Kan. 776 § 1 KKKW. Por. Kan. 1055 § 1-2, 1134 KPK.

³⁰ Zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 13.

rwalną miłość każdego chrześcijańskiego małżeństwa³¹. W Najświętszej Eucharystii bowiem małżonkowie chrześcijańscy – oprócz tego, że zostają w sposób tajemny i rzeczywisty ściśle zjednoczeni z umęczonym i uwielbionym Chrystusem³² oraz „wnoszą się do wspólnoty nawzajem ze sobą”³³ – odnajdują odpowiedź na pytanie o istotę i sens tej komunii osób, której początek daje ich zgodne oświadczenie woli o zawarciu małżeństwa. Eucharystia jawi się im mianowicie jako celebrowanie niepodzielnej komunii Boga z Jego ludem, która między innymi oznacza: realne przebywanie Boga w poszczególnych członkach Jego ludu³⁴; całkowitą przynależność wiernego chrześcijanina do Boga, który wykupił go za cenę własnej Krwi³⁵; bycie w zupełności jedno z Boskim Oblubieńcem, kiedy chrześcijanin staje się integralną Jego częścią, jak latorośl, która stanowi żywą część winnego krzewu³⁶; więź i intymność tak głęboką, że przewyższa ją tylko jedna, to znaczy: „Jak Ty, Ojciec, we Mnie, a Ja w Tobie”³⁷. Eucharystia oznacza i urzeczywistnia ową miłość zawsze wierną i poszukującą dobra, w której Boski Oblubieniec dotrzymuje słowa (przekazywanego m.in. przez proroków), kiedy posyła Jedynego Syna, aby wybawił swą Oblubienicę i zjednoczyć z sobą na zawsze. W końcu Najświętsza Eucharystia jawi się małżonkom jako znak jedności o niewiarogodnej głębi, w której Oblubienica, Kościół i poszczególny wierny chrześcijanin, zatracą się bez reszty w Bogu, który zaświadcza o prawdziwości Swej miłości ku niej już nie w słowach typu: „Ja two-

³¹ Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 27. Por. Kan. 1056 KPK.

³² Por. KK, 7; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 790, 950.

³³ Por. KDK, 7.

³⁴ Potwierdzają to m. in. następujące fragmenty Nowego Testamentu: „Kto spożywa moje Ciało i Krew moją pije, trwa we Mnie, a Ja w nim” (J 6, 56); „Jeśli Mnie kto miłuje, będzie zachowywał moją naukę, a Ojciec mój umiłuje go, i przyjdziemy do niego, i będziemy u niego przebywać” (J 14, 23); „Jeżeli natomiast Chrystus w was mieszka [...]” (Rz 8, 10); „Zamieszkać z nimi i będę chodził wśród nich, i będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem” (2 Kor 6, 16b); „Oto stoję u drzwi i kołaczę: jeśli kto posłyszysz mój głos i drzwi otworzy, wejdę do niego i będę z nim wieczerzał, a on ze mną” (Ap 3, 20).

³⁵ Wskazują na to m.in. następujące teksty: „Następnie wziął kielich i odmówiwszy dziękczynienie, dał im, mówiąc: «Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów»” (Mt 26, 27-28); „Ten kielich to Nowe Przymierze we Krwi mojej, która za was będzie wylana” (Łk 22, 20b); „Życie moje oddaję za owce” (J 10, 15b).

³⁶ Por. J 15, 5; Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 94.

³⁷ J 17, 21b.

im Bogiem, wy moim ludem”³⁸, ale w Ofierze Krzyża, jaką we Mszy św. po wielokroć ponawia Boski Oblubieniec³⁹.

C. Przymierze

Pojęcie „przymierze” (*foedus*), które ojcowie Soboru Watykańskiego II przyjęli na oznaczenie małżeństwa, nie tylko należycie wyraża istotę tego związku mężczyzny i kobiety, ale zarazem w pełni oddaje osobowy i religijny charakter tej rzeczywistości⁴⁰. Sformułowanie „przymierze małżeńskie”, którego genezy należy szukać w Biblii⁴¹, kryje w sobie niezwykle bogatą treść. Wyrazem niebywałego bogactwa idei zawartych we wspomnianym wyrażeniu jest już sama wielość określeń, którymi posługuje się aktualna doktryna i dyscyplina kościelna, traktująca nt. przymierza małżonków. Pośród wielu określeń akcentujących poszczególne aspekty tej naturalnej i sakramentalnej rzeczywistości należy przede wszystkim wymienić następujące: przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury do dobra małżonków oraz do zrodzenia i wychowania potomstwa⁴²; przymierze nieodwołalne, w którym mężczyzna i kobieta wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa⁴³; przymierze miłości i wierności⁴⁴; przymierze jedynie istot osobowych, zdolnych do bytowania w komunii na podstawie wzajemnego, w pełni świadomego i wolnego wyboru⁴⁵; przymierze zamierzone przez Stwórcę, w którym ten zaprasza mężczyznę i kobietę do odczytania wpisanego w ich człowieczeństwo powołania do życia w szczególnej wspólnotcie osób⁴⁶; przymierze, które jest nie tylko więzią osób noszących bytowe podobieństwo do Boga, lecz także odbiciem wspólnoty Osób Bożych⁴⁷; przy-

³⁸ Por. Kpl 26, 12.

³⁹ Por. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 81.

⁴⁰ Por. L. Gerosa, *Prawo Kościoła*, Poznań 1999, s. 267.

⁴¹ Zob. W. Góralski, *Instytucja małżeństwa w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, „Studia Płockie” 30 (2002) s. 195.

⁴² Zob. Kan. 1055 § 1 KPK.

⁴³ Zob. Kan. 1057 § 2 KPK.

⁴⁴ Zob. KDK, 48. Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1642, 1643, 1644, 1646, 1647.

⁴⁵ Por. Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 8.

⁴⁶ Por. Tenże, *Familiaris consortio*, 11.

⁴⁷ Por. Tamże.

mierze włączone w przymierze Boga z ludźmi⁴⁸. Kiedy wspomniane przymierze zawiera dwoje ochrzczonych, staje się ono ponadto skutecznym znakiem przymierza Chrystusa i Kościoła. W konsekwencji – oznacza ono w tym przypadku łaskę i jej faktycznie udziela⁴⁹.

Chrystus Oblubieniec wychodzi naprzeciw chrześcijańskim małżonkom nie tylko przez sakrament przymierza małżeńskiego, w którym udziela im łaski miłowania się tą miłością, jaką On sam umiłował poszczególne członki swego Mistycznego Ciała⁵⁰. W równie realny i skuteczny sposób czyni to Chrystus Pan w sakramencie Eucharystii, w której urzeczywistnia się pamiątka Nowego Przymierza, przez które na trwałe połączył się On z umiłowaną Oblubienicą, za którą wydał samego siebie⁵¹. Między innymi właśnie w Najświętszej Eucharystii, stanowiącej swoisty nadprzyrodzony fundament życia małżeńskiego, Chrystus pozwala doświadczyć małżonkom swej pełnej miłości bliskości; tutaj też wspiera ich i umacnia, tak by mogli sprostać wszelkim obowiązkom stanu⁵².

W Eucharystii wreszcie wierni chrześcijanie, którzy zawierają małżeństwo „w Panu”⁵³, „odnajdują korzenie, z jakich wyrasta, odnawia się i ożywia ich małżeńskie przymierze”⁵⁴. Tutaj bowiem, podczas każdej Mszy św., Boski Oblubieniec zawiera z każdym człowiekiem, który z wiarą przyjmuje Jego Ciało i Krew, duchowy pakt małżeński Nowego Przymierza⁵⁵. Ten układ małżeński Nowego Przymierza, jak zdecydowanie podkreśla to autor *Eucharystii tajemnicy ślubnej*, w niczym nie przypomina tego dawnego, pochodzącego ze Starego Przymierza, będącego czysto prawnym związkiem człowieka z Bogiem. W tym przypadku „nowe i wieczne małżeństwo albo jest przeżywane jako nieustający akt – stając się trwałym stanem – osobowej jedności, albo też nie istnieje wcale” (s. 84). Więcej, nie może ująć uwadze małżonków, którzy z całą odpowiedzialnością myślą o realizacji swego przymierza, fakt, że Jezus Chrystus w chwili ustanowienia Eucharystii Siebie samego nazywa osobowym Przymierzem, a tych, którzy

⁴⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1639.

⁴⁹ Por. Kan. 1055 § 1 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1617.

⁵⁰ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1661.

⁵¹ Por. KK, 6.

⁵² Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1642.

⁵³ Por. 1 Kor 7, 39.

⁵⁴ J. Wilk, *Wpływ Eucharystii na formację życia rodzinnego*, [w:] *Eucharystia źródłem życia*, Red. S. Grzybek, Kraków 1987, s. 189.

⁵⁵ Por. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 82.

pragną wstąpić w Przymierze z Bogiem i doznać odkupienia, wzywa, aby stali się Nim, zgodnie ze słowami: „Kto spożywa Moje Ciało i Krew Moją pije, trwa we Mnie, a Ja w nim”⁵⁶. Tak postępując, Jezus Oblubieniec pragnie zasugerować, że cały związek małżeński Nowego Przymierza realizuje się w Jego Osobie, Oblubieńcu, który tak ściśle łączy się ze swą Oblubienicą, że ta kompletnie w Nim znika; stają się „jednym ciałem”, a przyczyną jej radości jest świadomość, że tym „jednym ciałem” jest właśnie Jego⁵⁷.

W efekcie, Najświętsza Eucharystia jawi się małżonkom, świadomym jej zbawczego sensu, najpierw jako ponawiana nieustannie przez Jezusa Chrystusa propozycja przymierza z umiłowaną Oblubienicą, którą Boski Oblubieniec, poprzez uobecnienie Ofiary Krzyża, wciąż na nowo stwarza i przekazuje jej Swoje życie. Po wtóre, przedstawia się ona jako autentyczna zgoda Oblubienicy na wieczne małżeństwo Nowego Przymierza, o ile tylko akceptuje ona w wierze przymierze, które oferuje jej Syn Boży w przelanej dla niej Krwi⁵⁸. W końcu Eucharystia jest dla małżonków chrześcijańskich stałym przypomnieniem dzieła Nowego Przymierza dokonanego na krzyżu oraz wezwaniem do wspólnego uobecniania wobec świata tego aktu, poprzez wprowadzanie w życie, w ramach komunii dwojga osób przedstawiającej tajemnicę Przymierza Chrystusa, wymogów miłości, która przebacza i darzy odkupieniem⁵⁹.

D. Zaślubiny i uczta weselna

W zasadzie całe życie chrześcijańskie nosi znamię oblubieńczej miłości Chrystusa do Kościoła. Co więcej, w gruncie rzeczy właśnie kolejne „zaślubiny z Panem” wyznaczają poszczególne etapy życia chrześcijanina. W praktyce, chodzi tu przede wszystkim o takie „zaślubiny” w Kościele, jak: chrzest, Eucharystia, śmierć. W poszczególnym przypadku mogą je stanowić również: święcenia⁶⁰, ślu-

⁵⁶ J 6, 56.

⁵⁷ Por. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 85.

⁵⁸ Por. Tamże, s. 95.

⁵⁹ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do Delegatów „Centre de Liason des Equipes de Recherche”* (3 XI 1979), *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, II, 2 (1979) s. 1032.

⁶⁰ Zob. Kan. 276 § 1, 277 § 1 KPK; DK, 16.

by zakonne⁶¹, inne święte więzy⁶², konsekracja dziewic⁶³ czy wdów⁶⁴. We wspomniane misterium miłości, zamierzone przez Stwórcę, wpisują się także zaślubiny mężczyzny i kobiety jako konkretna odpowiedź na odwieczne powołanie człowieka do życia w „komunii osób”⁶⁵.

Oczywiście chronologicznie pierwszym sakramentem, który wprowadza osobę ludzką w tajemnicę zaślubin, jest chrzest święty. Jako wejście do wspólnoty Ludu Bożego stanowi on swoiste „obmycie weselne”⁶⁶, które poprzedza „uczcie weselną, czyli Eucharystię”⁶⁷. Ostatnią w porządku zaślubin z Bogiem jest śmierć, kiedy chrześcijanin – zakończywszy jeden jedyny bieg swego ziemskiego życia – wchodzi razem z Panem na gody weselne⁶⁸.

Obzęd zaślubin, który nupturienci⁶⁹ sprawują wobec Kościoła, wyraża kościelną i sakramentalną naturę przymierza małżeńskiego zawartego pomiędzy ochrzczonymi⁷⁰. Jako sakramentalny akt poświęcenia – włączony w liturgię, będącą szczytem działalności Kościoła i źródłem, z którego wypływa cała jego moc uszczęcająca⁷¹ – powinien być on ważny, godny i owocny⁷². Poprzez wspomniane zaślubiny i towarzyszącą im uczcie weselną nowożeńcy, którzy w świetle wiary odkrywają godność, do jakiej Bóg zechciał podnieść małżeństwo, głoszą Dobrą Nowinę o mądrym i pełnym miłości zamiśle Boga wobec małżonków wprowadzonych w tajemnicze i rzeczywiste uczestnictwo w miłości samego Boga do ludzi⁷³. Uczestnicząc owocnie w sprawowaniu liturgii małżeństwa, realizują oni wobec Kościoła, z Kościołem i w Kościele pierwszy, wspólny, publiczny akt kul-

⁶¹ Zob. Kan. 573 § 1, 607 § 1 KPK; DZ, 12.

⁶² Zob. Kan. 603 § 2, 731 § 1-2 KPK; KK, 44; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 930.

⁶³ Zob. Kan. 604 § 1 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 923.

⁶⁴ Por. Kan. 605 KPK.

⁶⁵ Jan Paweł II, *Gratissimam sane*, 8.

⁶⁶ Zob. Ef 5, 26; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1617.

⁶⁷ Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1617.

⁶⁸ Por. Mt 25, 31-46; KK, 48; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1036.

⁶⁹ Wspomniane osoby KPK często określa mianem „sponsi” (zob. kan. 1065 § 2, 1067, 1104 § 2). Rzeczownik ten wywodzi się od łac. „spondere”, tj. uroczyście przyrzekać, ślubować, i oznacza m.in. narzeczonej, zawierających małżeństwo, nowożeńców.

⁷⁰ Zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 67.

⁷¹ Por. KL, 10.

⁷² Zob. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 67.

⁷³ Por. Tamże, 51.

tu⁷⁴, wreszcie – wyznają wobec świata, że to właśnie Bóg jest „pieczęcią ich przymierza, zawsze żywym źródłem ich miłości, mocą, w której będzie odnawiać się ich wierność”⁷⁵.

Jeśli ponadto, zgodnie z zaleceniem Kościoła, wierni ci proszą o zawarcie małżeństwa podczas Mszy świętej⁷⁶, świadomi tego, że właśnie w Eucharystii urzeczywistnia się pamiątka Nowego Przymierza, przez które Chrystus Pan na zawsze poślubił umiłowaną Oblubienicę, wydając za nią samego siebie⁷⁷, potwierdzają przekonanie o istotnej roli łaski Bożej w życiu małżeńskim. Jednocząc się zarazem z ofiarą Chrystusa Oblubieńca za Kościół, którą uobecnia Ofiara Mszy św., oraz spożywając to samo Ciało i tę samą Krew Pańską, aby jeszcze bardziej „stać się jednym ciałem i jedną duszą” w Chrystusie⁷⁸, nupturienicy przypieczętowują swoją zgodę na wzajemne oddanie się sobie⁷⁹ oraz głoszą chwałę Boga, który jest sprawcą ich miłości i więzi⁸⁰.

Eucharystia sama w sobie stanowi dla chrześcijańskich małżonków skuteczny znak obecności Chrystusa podczas ich godów weselnych⁸¹, autentyczną ucztę z Bogiem, kiedy Ten nie tylko czyni ich swoimi współbiednikami, ale daje im Siebie jako pokarm, przenikając bez reszty ich oblubieńcze ciała i dusze⁸². W końcu Najświętsza Eucharystia jawi się im jako: przywołanie na pamięć tych tajemniczych zaślubin ustanowionych przez Boga, jakie mają być w pełni objawione w przyszłym świecie, mocą których Kościół posiada jedyne Oblubieńca, Jezusa Chrystusa⁸³; zapowiedź końcowej i nieprzemijającej jedności w Bogu; antycypacja już tutaj, na ziemi, „uczty Godów Baranka w niebieskim Jeruzalem”⁸⁴; pierwociny wiecznego wesela, które przekracza wszelkie możliwości ludzkiego zrozumienia i wyobrażenia⁸⁵.

⁷⁴ Por. J. Krajczyński, *Posłannictwo kapłańskie małżeństwa chrześcijańskiego*, „Ius Matrimoniale” 11 (2006) s. 55-56.

⁷⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1624.

⁷⁶ Zob. KL, 61.

⁷⁷ Zob. KDK, 6.

⁷⁸ Por. 1 Kor 10, 17.

⁷⁹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1621.

⁸⁰ Por. J. Krajczyński, *Posłannictwo kapłańskie małżeństwa chrześcijańskiego*, s. 55.

⁸¹ Por. J 2, 1-11; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1613.

⁸² Por. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 104-105.

⁸³ Por. KK, 42, 44; DZ, 12; DK, 16.

⁸⁴ Por. Ap 19, 9; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1329, 1642.

⁸⁵ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1027.

E. Dar

Sakramenty: Eucharystii i małżeństwa z pewnością są darami, oznaczają dary, pouczają na czym polega autentyczne obdarowanie osobowe, wreszcie – otwierają osobę ludzką na „dobra przyszłego wieku”⁸⁶. Ich charakter oblatywny jest w szczególności bliski małżonkom, dla których nie istnieje autentyczna relacja małżeńska bez bezinteresownego i zupełnego daru z siebie, bez permanentnego i systematycznego obdarowywania się nawzajem, bez ciągłego uczenia się nowych form wzajemnego obdarowywania.

Najpierw te dwa skuteczne znaki łaski jawią się jako konkretne dary niewidzialnego Boga dla człowieka postępującego na drodze wiary. Poprzez nie Bóg ofiaruje swej umiłowanej Oblubienicy niezbędną pomoc w osiągnięciu zbawienia. Na potwierdzenie słuszności tego stanowiska wystarczy wskazać podstawowe łaski, jakie w tych sakramentach Nowego Przymierza otrzymują zainteresowani członkowie Ludu Bożego. W przypadku Najświętszej Eucharystii są to przede wszystkim: Chrystus Pan, który siebie samego, obecnego substancjalnie pod postaciami chleba i wina, daje wiernym jako duchowy pokarm⁸⁷; „Boże życie”⁸⁸; pokarm, który podtrzymuje, pogłębia i odnawia życie łaski otrzymane na chrzcie świętym⁸⁹, chroni komunikującego przed grzechem⁹⁰ oraz pogłębia jego zjednoczenie z Panem i Kościołem⁹¹. W sakramencie małżeństwa natomiast małżonkowie chrześcijańscy otrzymują następujące nadprzyrodzone wsparcie: „Ducha Świętego jako komunię miłości Chrystusa i Kościoła, pieczęć ich przymierza, zawsze żywe źródło ich miłości oraz moc, w której będzie odnawiać się ich wierność”⁹²; zapewnienie stałej obecności Chrystusa Oblubieńca, który „pozostaje z nimi, daje im moc pójścia za Nim i wzięcia na siebie swojego krzyża, podnoszenia się po upadkach, przebaczenia sobie wzajemnie, wzajemnego noszenia swoich ciężarów”⁹³; siłę i łaskę do przeżywania małżeństwa

⁸⁶ Por. Mt 12, 32.

⁸⁷ Zob. Kan. 899 § 1 KPK; Por. Kan. 897 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1324.

⁸⁸ Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 8.

⁸⁹ Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1392.

⁹⁰ Por. Tamże, 1393, 1394, 1395.

⁹¹ Por. Tamże, 1395, 1396, 1416.

⁹² Por. Tamże, 1624.

⁹³ Zob. Tamże, 1642.

w wymiarach Królestwa Bożego⁹⁴ oraz zdolność miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół⁹⁵.

Wymienione sakramenty nie tylko są bezinteresownymi darami Trójcy Przenajświętszej, ofiarowanymi umiłowanej Oblubienicy, i gwarantem określonych łask dla tych, którzy je przyjmują. Do istoty obu tych znaków sakramentalnych należy też samo obdarowanie. I tak w przypadku Eucharystii, która bezdyskusyjnie posiada charakter ofiarniczy⁹⁶, Chrystus Pan składa siebie w ofierze Bogu Ojcu, a wiernym, którzy łączą się z Nim w Jego Ofierze, daje się jako duchowy pokarm⁹⁷. Tutaj, podczas każdej Mszy świętej, Słowo Boga, żyjące w ludzkim ciele, wydaje się na śmierć krzyżową, aby okazać ludziom miłość Ojca poświęcającego Swoje Wszystko, mianowicie jedynego Syna dla ich zbawienia⁹⁸. Tu Syn Boży, który w najwyższym akcie czystej miłości ku Ojcu oddaje Mu się całkowicie, stanowi dla Ojca dar nie do odparcia, dar doskonały⁹⁹, a dla wiernych chrześcijan – umiłowanej Oblubienicy Baranka¹⁰⁰ – dar, który oznacza wieczne zbawienie. Tutaj wreszcie Oblubienica ofiaruje się wraz z Oblubieńcem¹⁰¹, kiedy to „Kościół, który jest Ciałem Chrystusa, uczestniczy w ofierze swojej Głowy, razem z Chrystusem ofiarując się cały i łącząc się z Jego wstawiennictwem u Ojca za wszystkich lu-

⁹⁴ Zob. Tamże, 1615.

⁹⁵ Zob. Tamże, 1661.

⁹⁶ Zob. Kan. 897, 899 § 1 KPK; KK, 3; DK 2, 5; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1368; *List Jana Pawła II o tajemnicy i kulcie Eucharystii* (24 II 1980), 9, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*, Oprac. J. Miazek, Warszawa 1987, s. 254n.; T. D. Łukaszyk, *Ofiarniczy wymiar Eucharystii elementem trwałym w doktrynie i praktyce Kościoła*, [w:] *Eucharystia źródłem życia*, Red. S. Grzybek, Kraków 1987, s. 91-104.

⁹⁷ Zob. Kan. 899 § 1 KPK. Por. Kan. 897 KPK.

⁹⁸ Zob. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 71, 97. „Aby oszczędzić Abrahamowi bólu z powodu śmierci syna, Bóg posłał anioła, aby powstrzymał mu rękę. Ból ojca podbił serce Boga, który ulitował się nad nim. Lecz kiedy Bóg miał poświęcić za nas własnego Syna, Jego serce nie miało więcej wyrozumiałości: «Nie oszczędził własnego Syna». Posłał Go na śmierć za nas, grzeszników i buntowników, jak stwierdza św. Paweł. Taka jest Jego miłość do nas. Żaden anioł nie mógł powiedzieć owemu Ojcu, że nie ma potrzeby, by ofiarować Syna. A gdy Syn złany krwią i łzami wołał do Ojca, aby Mu oszczędził horroru śmierci krzyżowej, żaden anioł nie powstrzymał ręki Ojca, który zechciał poświęcić za nas Swoje Wszystko. Za bardzo nas kocha ten Ojciec – nas grzeszników i buntowników – aby miał się przychylić do przeraźliwego krzyku Syna. Miłość Boga była zawsze szaleństwem dla ludzkiej mądrości. Jeśli Syn odkupił nas za cenę własnej Krwi, nie zapominajmy, że to właśnie serce Ojca pokryło koszty okrutnej śmierci Swego jedynego Syna. Pamiętajmy o tym odprawiając Mszę [...]”. Tamże, s. 100-101.

⁹⁹ Zob. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 91.

¹⁰⁰ Por. Ap. 21, 9.

¹⁰¹ Por. Mnich kartuski, *Eucharystia tajemnica ślubna*, s. 101.

dzi”¹⁰². Kiedy zaś mowa o sakramencie małżeństwa jako znaku wyrażającym obdarowanie, wystarczy przywołać definicję zgody małżeńskiej, która stwarza małżeństwo. Do istoty tego prawdziwie osobowego aktu woli, przez który małżonkowie wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa¹⁰³, należy bezinteresowny, całkowity i nieodwołalny dar z siebie samego, mianowicie: cały mężczyzna i cała kobieta, z wszelkimi „wymaganiami specyficznej struktury ontologicznej osoby ludzkiej, w tym także z całym jej wymiarem cielesno-seksualnym”¹⁰⁴.

Jako sakramentalne znaki „miłości aż do końca”¹⁰⁵, „aż po dar ze swego ciała i swojej krwi”¹⁰⁶, tak Eucharystia jak małżeństwo stanowią doskonały przykład oblubieńczego obdarowania bez reszty, kiedy to „cała» osoba oddaje się i przyjmuje «całą» drugą osobę”¹⁰⁷. Oto bowiem w Najświętszej Eucharystii, która jest darem, jaki Jezus Chrystus czyni z samego siebie, objawiając nam nieskończoną miłość Boga wobec każdego człowieka¹⁰⁸, otrzymujemy całe dobro duchowe Kościoła, tj. samego Chrystusa, naszą Paschę¹⁰⁹, w sakramencie małżeństwa natomiast, zakładającym obdarowanie absolutnie nierozdzielalne i wierne, „miłość małżeńska, zmierzająca do jedności głęboko osobowej męża i żony, zawiera jakąś całkowitość, w którą wchodzi wszystkie elementy osoby, mianowicie: impulsy ciała i instynktu, siła uczuć i przywiązania, dążenie ducha i woli”¹¹⁰.

W końcu oba te sakramenty nowego prawa, należące do obecnego wieku, chociaż są aktualizowane przez Kościół pielgrzymujący¹¹¹, otwierają wiernych chrześcijan na dobra „przyszłego wieku”¹¹², antycypują dary właściwe dla tej rzeczywistości, w której „ludzie nie będą już się żenić, ani za mąż wychodzić”¹¹³. Jak poucza bowiem *Kate-*

¹⁰² Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1368.

¹⁰³ Zob. KDK, 48; Kan. 1057 § 2 KPK.

¹⁰⁴ W. Góralski, *Znaczenie prawne zwrotu bonum coniugum w kan. 1055 § 1 kpk*, „Ius Matrimoniale” 5 (11) 2000, s. 51. Szerzej na ten temat zob. J. Krajczyński, *Walor prawny relacji interpersonalnych w małżeństwie*, s. 30-37.

¹⁰⁵ Por. J 13, 1.

¹⁰⁶ Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 1.

¹⁰⁷ Dec. c. Serrano Ruiz z 16 XII 1988 r., RRDec 80 (1988) s. 760.

¹⁰⁸ Zob. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 1.

¹⁰⁹ Por. DK, 5.

¹¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 13.

¹¹¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 671.

¹¹² Por. Łk 18, 30; 2 Kor 4, 17; Ef 1, 21; Hbr 6, 5.

¹¹³ Por. Mk 12, 25.

chizm Kościoła Katolickiego, „przez celebrowanie Eucharystii jednoczymy się już teraz z liturgią niebieską i uprzedzamy życie wieczne, gdy Bóg będzie wszystkim we wszystkich” (nr 1326). Tymczasem w sakramencie małżeństwa Zbawca ludzi i Oblubieniec Kościoła daje chrześcijańskim małżonkom „już tutaj przedsmak uczyty Godów Baranka”¹¹⁴ oraz zwiastuje im eschatologiczne zaślubiny Chrystusa z Kościołem, kiedy Boski Oblubieniec odda się swej umiłowanej Oblubienicy w pełnej prawdzie życia wiecznego¹¹⁵.

F. Środki uświęcenia

Zadaniem Eucharystii i małżeństwa, jak i wszystkich innych sakramentów Nowego Testamentu, jest uświęcenie ludzi¹¹⁶; na mocy dzieła odkupienia, służą one „odnowie wszystkiego w Chrystusie”¹¹⁷. Godnie celebrowane w wierze, *ex opere operato* udzielają darów, które oznaczają. Innymi słowy, ilekroć wymienione tutaj znaki łąski są sprawowane zgodnie z dyscypliną i doktryną Kościoła, są skuteczne; są takie, ponieważ działa w nich sam Jezus Chrystus, którego Bóg Ojciec zawsze wysłuchuje¹¹⁸. Nie oznacza to bynajmniej, że skuteczność sakramentów w zakresie uświęcenia człowieka nie zależy „także od dyspozycji tych, którzy je przyjmują”¹¹⁹. Przeciwnie, im większe jest otwarcie na dary zbawienia tych, którzy sprawują wspomniane znaki sakramentalne, i im większa jest wola stałej współpracy tych osób z łaską sakramentu, tym obfitsze jest „przemoczne bogactwo owej łaski”¹²⁰.

Sakrament małżeństwa gwarantuje małżonkom chrześcijańskim stosowne łaski na sposób trwały, poczynając od aktu zawarcia przyrzeczenia małżeńskiego aż po kanoniczne rozwiązanie małżeństwa. Uświęcające działanie tego sakramentu jest wielorakie i wielotorowe: uprzedzające, uzdrawiające, umacniające, doskonalące i zabezpieczające. W przypadku Eucharystii, „w której Jezus Chrystus naj-

¹¹⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1642.

¹¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 16.

¹¹⁶ Por. Kan. 840 KPK.

¹¹⁷ Por. 2 Kor 4, 16; Ef 4, 22-24.

¹¹⁸ Por. J 11, 42; DWCH, Wstęp; DM, 3; KDK, 45; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1127-1128.

¹¹⁹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1128.

¹²⁰ Por. Ef 2, 7.

pełniej działa w celu przemiany człowieka¹²¹, jej uświęcające oddziaływanie na życie małżeńskie uwarunkowane jest postawą samych małżonków. Jeśli ci ostatni regularnie, świadomie i czynnie uczestniczą w sprawowaniu Najświętszej Ofiary oraz po komunii kapłana przyjmują Ciało Pańskie z tej samej ofiary, działanie to może przybrać charakter permanentny. Wszelako w każdym przypadku, ilekroć wspomniani małżonkowie z wiarą sprawują kult eucharystyczny, przemieniające, doskonalące i chroniące działanie łaski tegoż sakramentu dokonuje się w ich życiu w całej pełni, czyli na miarę mocy zbawczego dzieła Chrystusa.

Kiedy jest mowa o działaniu Eucharystii uświęcającym życie małżeńskie, należy przede wszystkim wskazać następujące formy wsparcia, które z woli Chrystusa Pana otrzymują małżonkowie chrześcijańscy: wzmocnienie w sposób niewyczerpany ich jedności i nierozdzielnej miłości¹²²; podtrzymanie, pogłębienie i odnowienie życia łaski otrzymanego na chrzcie świętym¹²³; umożliwienie w coraz większym stopniu osiągnięcia skarbów życia Bożego i postępowania w doskonałej miłości¹²⁴, poprzez umocnienie ich wzajemnej miłości, która słabnie w życiu codziennym, uzdolnienie do uwolnienia się od nieuporządkowanych przywiązań do stworzeń, zabezpieczenie przed grzechem oraz sprawienie, że mogą stale pogłębiać indywidualne i wspólne więzi z Bogiem¹²⁵. Co się zaś tyczy uświęcającego działania sakramentu małżeństwa, dzięki któremu małżonkowie mogą zachować ducha chrześcijańskiego i się doskonalić, wyraża się ono nade wszystko poprzez: potwierdzenie, oczyszczenie i dopełnienie głębokiej wspólnoty życia i miłości, tak by małżonkowie mogli stale wzrastać przez codzienną wierność obietnicy obopólnego, całkowitego daru¹²⁶; udoskonalenie ludzkiej miłości małżonków, umocnienie ich nierozdzielnej jedności i uświęcenie ich na drodze do życia wiecznego, dzięki czemu mogą pojąć pierwotny sens małżeństwa, z pomocą Chrystusa podtrzymywać się wzajemnie, a przyjmowanemu z miłości do Boga potomstwu wpajać chrześcijańską naukę i ewangeliczne cnoty¹²⁷; uzdolnienie ich do podjęcia obowiązków stanu małżeńskiego, w tym

¹²¹ Por. Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*, 23.

¹²² Zob. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 27.

¹²³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1392.

¹²⁴ Por. Tamże, 1212.

¹²⁵ Por. Tamże, 1393, 1394, 1395, 1396, 1436.

¹²⁶ Por. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 19; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1644.

¹²⁷ Por. KDK, 41; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1615, 1641, 1661.

do powstawania po upadkach, przebaczenia sobie na wzajem, wzajemnego noszenia swoich ciężarów, wytrwania w wierności na wzór wierności Boga wobec swego przymierza i wierności Chrystusa wobec swego Kościoła, męznego współdziałania z miłością Stwórcy, który przez nich pragnie powiększać i wzbogacać swoją rodzinę¹²⁸.

2. Eucharystyczny kontekst przygotowania wiernych do życia w małżeństwie

Skoro Najświętsza Eucharystia, jak stanowi kan. 897 KPK, jest szczytem i źródłem całego życia chrześcijańskiego, także przygotowanie wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie nie może nie wpisywać się w tę perspektywę eucharystyczną. W praktyce, Eucharystia może stanowić wieloraką przestrzeń dla formacji przygotowawczej małżonków, mianowicie: dobrą sposobność do realizacji wybranych zadań właściwych dla intelektualnej, społecznej i duchowej formacji wiernych w zakresie obowiązków stanu małżeńskiego; doskonały przykład autentycznej miłości oblubieńczej dla przyszłych małżonków zainteresowanych rozwojem własnej duchowości eucharystycznej jako formy wzajemnego uświęcenia w małżeństwie; nieocenione środowisko poznawania istoty i sensu miłości małżeńskiej oraz nieustannego nawracania się małżonków i ich wspólnego wzrastania w doskonałości; namacalne duchowe wsparcie, kiedy wierni „złączeni z Bogiem przez sakrament czerpią siłę do opanowania zmysłowości, do zgładzania win powszednich codziennie popełnianych i do unikania grzechów ciężkich, na które narażona jest ludzka ułomność”¹²⁹; najlepszy *entourage* dla wyrażenia zgody małżeńskiej, „którą mąż i żona wypowiadają w Chrystusie, i która czyni z nich wspólnotę życia i miłości”¹³⁰.

¹²⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1642, 1647, 1652. Szerzej na temat „wielorakich i tak potężnych środków zbawienia” (zob. KK, 11), jakie w sakramencie małżeństwa otrzymują małżonkowie chrześcijańscy zob. J. Krajczyński, *Troska o zachowanie przez stan małżeński ducha chrześcijańskiego*, „Ius Matrimoniale” 10 (16) 2005, s. 168-174.

¹²⁹ Zob. Paweł VI, *Mysterium fidei*, [w:] *To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła*, Oprac. J. Miazek, Warszawa 1987, s. 29.

¹³⁰ Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 27.

A. Przygotowanie realizowane w ramach sprawowania Eucharystii

Przygotowanie wiernych do małżeństwa, które jest dla Kościoła sprawą pierwszorzędną wagi¹³¹, może być realizowane z wykorzystaniem wielorakich środków, właściwych dla wychowania dzieci i młodzieży, katechezy szkolnej, duszpasterstwa ogólnego, katechezy rodzinnej, duszpasterstwa młodzieży i rodzin. W całe to bogate spektrum naturalnych i nadprzyrodzonych środków formacji przygotowawczej małżonków wpisuje się również Najświętsza Eucharystia. Co więcej, jako pamiątka śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, w której uwiecznia się Ofiara Krzyża Zbawiciela, Eucharystia stanowi idealne wręcz środowisko do realizacji wspomnianego przygotowania do życia w małżeństwie.

W konsekwencji, duszpasterze i inni wierni, szczerze z troską o to, aby ci, którzy proszą o zawarcie małżeństwa wobec Kościoła, byli do niego przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i katechezę¹³², powinni podjąć stosowne starania, tak by liturgia Mszy św. stała się dla nich sposobnością do zrozumienia tajemnicy Chrystusa w odniesieniu do życia w małżeństwie, fundamentem małżeńskiej komunii i jej chrześcijańskiego posłannictwa, ważną drogą do uświęcenia ich wspólnoty małżeńskiej¹³³. Zgodnie z obowiązującą dyscypliną kanoniczną, zakłada to między innymi następujące działania o charakterze pedagogicznym i duszpasterskim, mogące uczynić z sakramentu Eucharystii „uprzywilejowane miejsce dla katechezy Ludu Bożego”¹³⁴: zadbanie, by w niedzielnym przepowiadaniu słowa Bożego znalazły się stosowne odniesienia do problematyki mał-

¹³¹ Przygotowanie wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie posiada taki charakter, ponieważ tylko wtedy zgoda małżeńska może być aktem wolnym i odpowiedzialnym a przymerze małżeńskie mężczyzny i kobiety może mieć solidne i trwałe podstawy ludzkie oraz chrześcijańskie, gdy przyszłym małżonkom zapewni się uporządkowaną, gruntowną i adekwatną do ich indywidualnej sytuacji intelektualnej, społecznej i religijnej formację przygotowawczą (por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1632; Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, 66). Przygotowanie to jest tym bardziej potrzebne w dobie dzisiejszej, kiedy wprost mówi się o objawach kryzysu instytucji małżeństwa, podważa się zasadność zawierania związku małżeńskiego, szerzy się mentalność rozwodowa, kiedy powszechna świadomość narzeczonych co do istotnych obowiązków małżeńskich jest co najmniej niezadowolająca a styl życia wielu małżonków chrześcijańskich daleki od tego, co stanowi kan. 1063 nr 4 KPK. Por. J. Krajczyński, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, Płock 2007, s. 35-36.

¹³² Zob. Kan. 843 § 2 KPK.

¹³³ Por. J. Krajczyński, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, s. 209.

¹³⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1074.

żeńskej, w tym zagwarantowanie wiernym poznania znaczenia łaski i odpowiedzialności chrześcijańskiego małżeństwa, czuwanie nad wyrobieniem u dzieci i młodzieży postaw i cnót ściśle związanych z życiem małżeńskim oraz przygotowanie ich do współpracy z łaską Bożą w sakramencie małżeństwa¹³⁵; wprowadzenie młodych w głębsze życie wspólnotowo-liturgiczne, zwłaszcza w świadome i pełne uczestnictwo w ofercie eucharystycznej, która jest szczytowym wyrazem wszelkiej wspólnoty, także tej małżeńskiej¹³⁶; polecenie wspólnej modlitwie zebranych na Mszy św. osób, które przygotowują się do zawarcia małżeństwa, zwłaszcza w Uroczystość Narodzenia Pańskiego, Święto Świętej Rodziny, Uroczystość Św. Józefa Oblubieńca NMP oraz wspomnienia błogosławionych małżonków Quatrocchi i Martin¹³⁷; informowanie wiernych, w ramach ogłoszeń mszalnych, o aktualnych sprawach dotyczących małżeństwa, w tym o nowych dokumentach Magisterium Kościoła, inicjatywach Parafialnej Poradni Małżeńskiej, rekolekcjach i pielgrzymkach dla młodzieży i narzeczonych¹³⁸; troska o to, by zakończenie katechizacji przedmałżeńskiej było połączone ze sprawowaniem Mszy św. i wspólną Komunią św.¹³⁹ a katecheza przedślubna, o ile to jest możliwe, odbyła się w ramach wspólnego dnia skupienia dla narzeczonych, podczas którego młodzież będzie mogła uczestniczyć we Mszy św. oraz modlić się wobec Najświętszego Sakramentu¹⁴⁰.

¹³⁵ Por. Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim (13 XII 1989), 8-10, 18, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998), s. 87, 89; Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, nr 52, Warszawa 2003, s. 40.

¹³⁶ Por. Paweł VI, *Humanae vitae*, 29; I Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin (12 II 1969), 3, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966-1993)*, Oprac.: C. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1994, s. 233; Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim, 11.

¹³⁷ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, nr 55.

¹³⁸ Por. Tamże, nr 52, 53.

¹³⁹ Zob. Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim, 17.

¹⁴⁰ Zob. Tamże, 20.

B. Formacja w perspektywie obecności Boga w Najświętszym Sakramencie

Przewidziane w kan. 1063 nr 1-3 KPK przygotowanie wiernych do założenia wspólnoty życia i miłości małżeńskiej jest realizowane w określonych, stale zmieniających się okolicznościach: osoby, czasu i miejsca. Uwarunkowania te niekoniecznie zależą od osób odpowiedzialnych za wspomnianą trójetapową formację przygotowawczą. Kiedy weźmie się pod uwagę dwie ostatnie spośród wymienionych okoliczności, wyjątkowo korzystnymi i skutecznymi – zwłaszcza w zakresie formacji intelektualnej, duchowej i społecznej przyszłych małżonków – jawią się te elementy przygotowania dalszego, bliższego i bezpośredniego do małżeństwa, które własna wspólnota kościelna wiernych realizuje wobec osoby samego Pana Jezusa, obecnego pod świętymi postaciami, zachowanymi po Mszy św. Wspomniana, eucharystyczna perspektywa przygotowania – kiedy to rodzice, duszpasterze i inne osoby dzielące odpowiedzialność za przysposobienie przyszłych małżonków do świętości ich nowego stanu życia i jego obowiązków mogą wprost wskazać tym wiernym na pociągający przykład miłości Zbawiciela – jest wręcz nieoceniona; stanowi uprzywilejowane środowisko do wzrastania w cnotach ludzkich i chrześcijańskich, nieocenionych w stanie życia małżeńskiego.

Tutaj bowiem – o ile, oczywiście, przyszli małżonkowie, w myśl kan. 898 KPK, zostaną pouczeni o odnoszeniu się z najwyższym szacunkiem do Najświętszej Eucharystii – mogą oni doświadczyć „dotknięcia nieskończonej miłości Boskiego Serca”¹⁴¹, wejść w tak głębokie zjednoczenie z Chrystusem, że dane im będzie wręcz usłyszeć bicie Jego Serca¹⁴², wreszcie – mogą odnaleźć doskonały przykład autentycznej miłości oblubieńczej. Albowiem pobożna adoracja Najświętszego Sakramentu – w której można: zdumieć się obecnością Boskiego Oblubieńca pod postaciami eucharystycznymi, zrozumieć znaczenie i piękno dotrzymywania Mu towarzystwa¹⁴³, rozważać i adorować tajemnicę obcowania Boga z ludźmi – daje wspomnianym wiernym dobrą sposobność do poznania istoty i sensu miłości małżeńskiej, nauczania się praktykowania właściwych dla niej postaw i cnót, zrozumienia na czym polega nieustanne „wychodzenie

¹⁴¹ Zob. Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 25.

¹⁴² Por. Ps 33 (34), 9; Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 18.

¹⁴³ Por. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 67.

Oblubieńca Kościoła naprzeciw chrześcijańskim małżonkom przez sakrament małżeństwa¹⁴⁴, wreszcie – do odnalezienia wewnętrznej siły, pociechy i wsparcia w zmaganiu się z konkretnymi przeciwnościami na drodze do uświęcenia siebie i świata¹⁴⁵.

Nieustannemu utwierdzaniu miłości i jedności małżeńskiej, „odradzaniu egzystencjalnej i historycznej autentyczności chrześcijańskiej wspólnoty życia i miłości małżeńskiej”¹⁴⁶, budowaniu i życiu Kościoła domowego, a w końcu – zbawieniu przyszłych małżonków, ich otoczenia i świata doskonale może się ponadto przysłużyć praktykowanie i krzewienie przez nich duchowości eucharystycznej jako zasady życia oraz formy wzajemnego uświęcenia w małżeństwie. Podstawowymi założeniami, które mogą nadać wspomnianej formie duchowego życia małżonków chrześcijańskich specyficzny, eucharystyczny rys, i o których koniecznie należy poinstruować przyszłych małżonków, są: przyznanie uczestnictwu we Mszy św. i trwaniu na adoracji, w intymnej rozmowie z Boskim Oblubieńcem obecnym w Najświętszym Sakramencie, niepodważalnemu prymatu w życiu małżeńskim oraz przestrzeganie tego pierwszeństwa poprzez kultywowanie takich form pobożności eucharystycznej, jak: systematyczny, czynny i pełny udział w celebracji Najświętszej Ofiary Mszy św., nadanie istotnego znaczenia osobistemu dziękczynieniu po przyjęciu Komunii św. oraz indywidualnej i wspólnotowej praktyce adoracji Eucharystii poza Mszą św.; usilna troska o to, by małżonkowie, ich potomstwo i inni wierni stale pogłębiali naturalną więź istniejącą pomiędzy tajemnicą eucharystyczną, kultem liturgicznym i nową służbą duchową, wynikającą z Eucharystii jako sakramentu jedności i miłości¹⁴⁷; podkreślanie społecznego aspektu pobożności eucharystycznej, kiedy w osobowym spotkaniu z Chrystusem, który wychodzi naprzeciw człowiekowi i pragnie się z nim zjednoczyć, można dojrzeć do realizacji społecznego posłannictwa zawartego w sakramencie miłości i jedności, polegającego przede wszystkim na przełamywaniu barier, które odgradzają małżonków od siebie i od innych ludzi¹⁴⁸; tytułem ascezy,

¹⁴⁴ Por. KDK, 48.

¹⁴⁵ Por. Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 25.

¹⁴⁶ Por. Tenże, *Pastores dabo vobis*, 68.

¹⁴⁷ Por. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 5.

¹⁴⁸ Por. J. Krajczyński, *Kapłańska część dla Eucharystii*, „Prawo Kanoniczne” 51 (2008) nr 3-4, s. 246. Nt. konkretnych form realizowania przez małżonków chrześcijańskich społecznego posłannictwa zawartego w Najświętszej Eucharystii zob. tenże, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, s. 213.

prześlągnięcia i wynagrodzenia, pielęgnowanie praktyki długotrwałego pozostawania w postawie ukorzenia przed majestatem Boga, obecnym w sakramencie ołtarza, by zadość czynić w ten sposób zaniedbaniom, zapomnieniom i zniewagom, jakich doznaje On w różnych częściach świata¹⁴⁹.

C. Eucharystyczny wymiar wyrażenia zgody małżeńskiej

Wymiar eucharystyczny może posiadać także samo wyrażenie zgody małżeńskiej, którą chrześcijańscy nuturienicy wypowiadają w Jezusie Chrystusie¹⁵⁰. Ustawodawca wręcz usilnie zaleca, by wymienione osoby, celem owocnego przyjęcia sakramentu małżeństwa, przystąpiły do sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii¹⁵¹. Na zasadność zawierania małżeństwa podczas liturgii Mszy św. wskazuje ponadto ścisły związek wszystkich sakramentów z Misterium Paschalnym Chrystusa. Dobrze wyraża to *Katechizm Kościoła Katolickiego*, kiedy naucza: „W Eucharystii urzeczywistnia się pamięćka Nowego Przymierza, przez które Chrystus na zawsze zjednoczył się z Kościołem, swoją umiłowaną Oblubienicą, za którą wydał samego siebie. Słuszne jest zatem, by małżonkowie przypieczętowali swoją zgo-

¹⁴⁹ Por. Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 18; Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 67.

¹⁵⁰ Zob. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 27.

¹⁵¹ Zob. Kan. 1065 § 2 KPK. W myśl KL, 76 oraz *II Instrukcji Episkopatu Polski dotyczącej przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa* z 11 III 1975 r., nr 24, sakrament małżeństwa należy sprawować podczas Mszy św., jeśli oboje nowożeńcy przynależą formalnie do Kościoła katolickiego. Zgodnie ze wspomnianą instrukcją, taka forma sprawowania liturgii małżeństwa jest niewskazana w sytuacji, kiedy nupturienicy są religijnie obojętni. Zob. [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966-1993)*, Oprac.: C. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1994, s. 242. W przypadku małżeństwa mieszanego, jeśli strona niekatolicka należy do wyznania prawosławnego, *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, IV 6f dopuszcza, by zaślubiny odbyły się podczas Mszy św. a nupturienicy – o ile są w stanie łaski uświęcającej – przystąpili do Komunii św. Na zawarcie sakramentu małżeństwa podczas liturgii Mszy św. w przypadku, kiedy strona niekatolicka należy do którejś ze wspólnot kościelnych powstałych w wyniku reformacji, odłączonych od Kościoła katolickiego i nie przechowujących „właściwej i całkowitej rzeczywistości eucharystycznego Misterium, głównie przez brak sakramentu kapłaństwa” (DE, 22), konieczne jest zezwolenie ordynariusza miejsca (zob. *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, IV 6f). W niebezpieczeństwie śmierci bądź w przypadku innej, nagłej i poważnej przyczyny biskup diecezjalny może wyrazić zgodę na pełny udział w Eucharystii strony niekatolickiej, nie należącej do obrządku wschodniego, o ile ta wyzna wiarę katolicką dotyczącą Najświętszego Sakramentu oraz zostanie odpowiednio przygotowana do jego przyjęcia (por. kan. 844 § 4 KPK).

dę na wzajemne oddanie się sobie przez dar własnego życia, jednocząc się z ofiarą Chrystusa za Kościół, uobecnioną w Ofierze eucharystycznej, i przyjmując Eucharystię, ażeby skoro spożywają to samo Ciało i tę samą Krew Chrystusa, «tworzyli jedno ciało» w Chrystusie» (nr 1621).

Jak najbardziej wiernych chrześcijan, którzy pragną zawrzeć małżeństwo wobec Kościoła, nie wolno przymuszać, aby wspomniane oświadczenie woli składali w trakcie sprawowania liturgii Mszy św. Duchowny posiadający uprawnienie do asystowania przy zawarciu małżeństwa może im jedynie wytrwale rekomendować nadanie wzajemnej zgodzie małżeńskiej wymiaru eucharystycznego. W praktyce, stanowisko nupturientów w tej sprawie w znacznym stopniu jest uwarunkowane jakością otrzymanego przygotowania, najpierw tego w zakresie ogólnej formacji w wierze, wreszcie – dalszej, bliższej i bezpośrednio przedmałżeńskiej.

Zgodnie z dyspozycją kan. 1063 nr 3 KPK, samo sprawowanie liturgii sakramentu małżeństwa – także tej realizowanej w ramach Eucharystii – powinno być owocne, tj. takie, które służy zachowaniu przez małżonków ducha chrześcijańskiego oraz pomaga im wzrastać w doskonałości właściwej ich stanowi życia. Celem zrealizowania wspomnianego postulatu natury duchowej ustawodawca poleca, aby liturgiczna celebrowanie małżeństwa ukazywała w pełnym świetle, że małżonkowie są znakiem i zarazem uczestniczą w tajemnicy jedności oraz płodnej miłości między Chrystusem i Kościołem (zob. tamże).

W pełni owocne sprawowanie sakramentu małżeństwa podczas Mszy św. – kiedy to nowożeńcy mogą pozyskać wszelką możliwą pomoc duchową, właściwą sakramentom Najświętszej Eucharystii i małżeństwa – zakłada spełnienie w poszczególnym przypadku wielu bardzo konkretnych warunków natury pedagogicznej, katechetycznej i duszpasterskiej. Zadania, o których jest tu mowa, spoczywają na wielu osobach, zwłaszcza na rodzicach kandydatów do małżeństwa, katechetach przyszłych małżonków, duszpasterzach oraz innych osobach współodpowiedzialnych za przygotowanie tych wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie i rodzinie. Pośród wspomnianych uwarunkowań, ustalonych przez najwyższego ustawodaw-

cę, należy wskazać przede wszystkim następujące: zagwarantowanie wymienionym wiernym wychowania określonego w kan. 217, 795 i 1136 KPK; zapewnienie im pełnego dostępu do duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza do słowa Bożego i sakramentów świętych¹⁵²; udzielenie im pomocy – zwłaszcza poprzez przepowiadanie, katechezę odpowiednio przystosowaną, także przy użyciu środków przekazu, oraz osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa – tak by otrzymali oni pouczenie o znaczeniu małżeństwa i obowiązkach chrześcijańskich małżonków oraz byli dysponowani do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków¹⁵³; odpowiednie przygotowanie tych wiernych do celebracji sakramentów Eucharystii i małżeństwa¹⁵⁴.

Szczególne znaczenie posiada tutaj ten ostatni warunek, mianowicie: bezpośrednie przygotowanie narzeczonych do obrzędu ślubu. Zadanie to – z pozoru proste – w praktyce jawi się jako odpowiedzialne, istotne i złożone¹⁵⁵. Duchowny odpowiedzialny za przeprowadzenie kanonicznego dochodzenia przedślubnego i przygotowanie ceremonii zawarcia małżeństwa oraz świadek kwalifikowany asystujący przy zawieraniu przymierza małżeńskiego posiada(ją) znaczny wpływ nie tylko na sam przebieg celebracji zaślubin, jej ważność, godność, piękno i prostotę; jego (ich) postawa i zaangażowanie wprost implikują zachowanie uczestników liturgii małżeństwa, ich czynny udział w tym akcie kultycznym i stopień zrozumienia poszczególnych elementów akcji liturgicznej, w końcu – warunkują otwarcie tych wiernych na działanie łaski Bożej, ich umocnienie w wierze i uświęcenie. Działania te, stwarzające szerokie pole dla gorliwości pasterskiej wymienionych duchownych i apostołskiego zaangażowania innych członków własnej wspólnoty kościelnej narzeczonych, mogą objąć m.in.: przedstawienie teologii i liturgii małżeństwa, dostosowane do poziomu religijnego narzeczonych; dzień skupienia bądź rekolekcje zamknięte dla narzeczonych, podczas których przy-

¹⁵² Zob. Kan. 213 KPK.

¹⁵³ Zob. Kan. 1063 nr 1-2 KPK.

¹⁵⁴ Por. Kan. 843 § 2, 913 § 1, 914, 1063 nr 3 KPK.

¹⁵⁵ Troska o obrzęd ślubu przybiera wspomniane cechy szczególnie w dobie współczesnej, kiedy stopień uformowania w wierze wielu wiernych chrześcijan, którzy proszą o sakrament małżeństwa, niekoniecznie jest wystarczający, kiedy w niejednym przypadku raczej względy społeczne niż prawdziwie religijne skłaniają chrześcijańskich narzeczonych do zawarcia małżeństwa wobec Kościoła, kiedy wreszcie czynny i owocny udział w liturgii małżeństwa nowożeńców, świadków ślubu i pozostałych członków zgromadzenia liturgicznego może nabrać charakteru apostołskiego i stać się czynnikiem krzewiącym taką właśnie formę objawiania i przeżywania tajemnicy miłości Chrystusa i Kościoła, uobecnianiej przez sakrament małżeństwa.

szli małżonkowie mogą poznać wartość i piękno wspólnej modlitwy, adoracji Najświętszego Sakramentu oraz celebracji Mszy św.; zaangażowanie narzeczonych i ich bliskich w staranne przygotowanie liturgii sakramentu małżeństwa, w tym liturgii słowa; dostosowanie, zgodnie z zasadami prawnymi i liturgicznymi, poszczególnych tekstów liturgii słowa, modlitw, błogosławieństw oraz innych elementów liturgii małżeństwa do sytuacji i postulatów nowożeńców¹⁵⁶.

D. Wdrażanie wiernych do praktykowania miłości na wzór tej, którą wyraża Eucharystia

Sakrament Eucharystii jest dla przyszłych małżonków doskonałą szkołą wzajemnej służby i miłości, uprzywilejowaną drogą do świętości właściwej stanowi małżeńskiemu. Ofiara Krzyża, jaka realizuje się podczas każdej Mszy św., stanowi dla małżonków chrześcijańskich bardzo konkretne wezwanie do utwierdzenia wzajemnej jedności i miłości, i zarazem program działania. Tutaj, w ofierze, jaką Boski Oblubieniec składa za swą umiłowaną Oblubienicę, mogą oni przeniknąć i zrozumieć tajemnicę doskonałej miłości. Tu, w sakramencie Oblubieńca i Oblubienicy, mogą oni odnaleźć nieocenione bogactwo form i środków wyrażenia wzajemnej miłości. Tu wreszcie, doświadczając zdecydowanego przynaglenia do wewnętrznej odnowy, które każe im zmagać się z grzechem, w który są uwikłani¹⁵⁷, przyszli małżonkowie mogą się uczyć przewycięzania własnego egoizmu, zamknięcia się w sobie i szukania własnych przyjemności oraz prawdziwego otwarcia się na drugiego człowieka, na całkowity dar z siebie i wzajemną pomoc.

Osoby odpowiedzialne za przygotowanie wiernych chrześcijan do życia w małżeństwie, świadome istoty i znaczenia Najświętszej Eucharystii, powinny pouczyć tych kandydatów do małżeństwa o kształcącym charakterze tego sakramentu miłości oraz przysposobić ich do praktykowania miłości małżeńskiej na wzór tej, jaką wyraża ów sakrament Nowego Przymierza. Misja ta przekłada się na określone zadania szczególne, w tym na te wymienione niżej, mianowicie: pouczenie przyszłych małżonków o sensie ofiary Zbawiciela, którą upamiętnia Msza św.; wskazanie im na Najświętszą Eucharystię jako na niewyczerpane źródło miłości i „jakby duszę całe-

¹⁵⁶ Por. J. Krajczyński, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, s. 242-245.

¹⁵⁷ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 73.

go chrześcijańskiego życia małżeńskiego i rodzinnego”¹⁵⁸; poinstruowanie jak poprzez sprawowanie kultu eucharystycznego i wnika-
nie w głębię tajemnicy Eucharystii mogą oni – podczas przygotowa-
nia do życia w małżeństwie i po zawarciu przymierza małżeńskiego
– w coraz większym stopniu osiągać skarby życia Bożego i postępować
w miłości oblubieńczej; uświadomienie im, że Bóg ich kocha mi-
łością trwałą i nieodwołalną, a oni – choć związać się na całe życie
z drugim człowiekiem może wydawać im się trudne, a nawet niemoż-
liwe – poprzez swoją wierność mogą stać się świadkami wiernej mi-
łości Stwórcy i Zbawiciela¹⁵⁹.

3. Postulaty *de lege ferenda* mające na celu bardziej efektywne wykorzystanie Eucharystii w procesie przygotowania wiernych chrześcijan do małżeństwa

Już codzienna obserwacja życia małżeństw i rodzin chrześcijań-
skich pozwala stwierdzić, że znaczny procent wiernych chrześcijan
żyjących w stanie małżeńskim nie uczestniczy w niedzielnej li-
turgii Mszy św., nie dotrzymuje podjętych zobowiązań dotyczących
wierności małżeńskiej, po faktycznym rozpadzie związku małżeń-
skiego usiłuje zawierać małżeństwo cywilne. Nie sposób wprawdzie
wykazać ścisłej zależności pomiędzy takim stanem rzeczy a stopniem
„wykorzystania” Eucharystii w procesie przygotowania wiernych
do życia w małżeństwie, niemniej nie ma wątpliwości, że tak pozna-
nie przez przyszłych małżonków istoty i znaczenia Eucharystii, jak
bezpośrednie wykorzystanie różnorodnych form kultu eucharystyczne-
go w dalszym, bliższym i bezpośrednim przygotowaniu do małżeń-
stwa zdecydowanie mogą przysłużyć się właściwemu przysposobie-
niu kandydatów do małżeństwa do świętości ich nowego stanu i jego
obowiązków.

Skoro zaś analiza danych statystycznych dotyczących praktyk reli-
gijnych małżonków chrześcijańskich pozwala stwierdzić, że to „wy-
zyskiwanie” dobra, jakie kryje w sobie Najświętsza Eucharystia, mo-
głoby być znacznie lepsze¹⁶⁰, należy szukać wszelkich możliwych

¹⁵⁸ Por. DA, 3.

¹⁵⁹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1648.

¹⁶⁰ Zgodnie z danymi statystycznymi, ustalonymi na podstawie ogólnopolskich badań reli-
gijności dotyczących uczestnictwa w niedzielnej Mszy św., które są prowadzone systematycz-
nie we wszystkich parafiach rzymskokatolickich w Polsce od 1979 roku, wskaźnik *dominican-
tes*, czyli osób zobowiązanych do udziału w niedzielnej Mszy św., po okresie spadku w latach

sposobów, by tę niekonięcznie pochlebną sytuację zmienić. Niewątpliwie swoje miejsce w tej misji posiadają też partykularni ustawodawcy, którzy nie tylko dobrze znają stopień uświadomienia religijnego chrześcijańskich narzeczonych, ale jako „świadkowie tej tajemnicy miłości, jaką wyraża Eucharystia, są wezwani do tego, by z poświęceniem właściwym uczniom z Emaus dzielić się z braćmi i siostrami w wierze tym doświadczeniem pociągającego blasku i piękna, jakie jaśnieją w tym sakramencie miłości”¹⁶¹.

Prezentowane poniżej postulaty natury prawnej, kierowane pod adresem wspomnianych prawodawców, mają na celu nie tyle bardziej efektywne wykorzystanie Eucharystii w formacji przygotowawczej chrześcijańskich kandydatów do małżeństwa, ile pomnożenie skuteczności samego procesu przygotowania wiernych do życia w małżeństwie. Przedmiotem wspomnianych postulatów i troski mającej na względzie osiągnięcie przez przyszłych małżonków wszelkiego możliwego pożytku duchowego są zasadniczo trzy płaszczyzny życia Kościoła, mianowicie: staranie o powszechne poznanie przez wiernych świeckich całego splendoru Najświętszej Eucharystii, troska o regularny i pełny udział tych osób we Mszy św., rozpowszechnianie duchowości komunii.

A. Usilne staranie o powszechne poznanie przez przyszłych małżonków całego blasku Najświętszej Eucharystii

Jest zrozumiałe, że nie można wyzyskać w całej pełni w procesie przygotowania do małżeństwa nieocenionego bogactwa duchowe- go Najświętszej Eucharystii bez uprzedniego, możliwie gruntownego poznania przez wiernych jej istoty, znaczenia oraz wzajemnych relacji między sakramentami Eucharystii i małżeństwa. Aby zatem za-

1980-1992, osiągnął w następnych latach wyraźną stabilizację, z niewielką tendencją wzrostową. Kiedy jednak weźmie się pod uwagę wskaźnik *dominicanos* dla Polski w latach 1992-2007, bez trudu można zauważyć, że liczba wiernych uczestniczących w niedzielnej Mszy św. systematycznie maleje; podczas gdy w 1992 roku wskaźnik ten wynosił 47,0, w 2007 roku – już tylko 44,2. Cieszy wprawdzie nieznaczny wzrost liczby wiernych, którzy podczas niedzielnej liturgii Mszy św. przystępują do Komunii św.; gdy w 1992 roku wskaźnik ten wynosił 14,0, w roku 2007 wzrósł do 17,6. Niestety nie jest to tendencja stała, ponadto wielkość te porównane z danymi odnoszącymi się do grupy wiernych chrześcijan, którzy nie przystępują do Komunii św. wcale nie potwierdzają, że członkowie wspólnot rzymskokatolickich w Polsce właściwie korzystają z dóbr duchowych, jakie mieści w sobie Najświętsza Eucharystia. Por. W. Zdaniec, L. Adamczuk, *Praktyki niedzielne*, [w:] <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/praktyki-niedzielne.htm> [2009, Januarius 01].

¹⁶¹ Por. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 97.

gwarantować tym członkom Ludu Bożego, którzy przygotowują się do życia w małżeństwie, jak najpełniejsze poznanie blasku i piękna Najświętszej Eucharystii, sakramentu Oblubieńca i Oblubienicy, wskazane jest, aby ustawodawca partykularny ustalił, co następuje:

a) szczegółowe zasady dotyczące miejsca, czasu, formy, przedmiotu i kontroli formacji przygotowawczej i permanentnej duszpasterzy oraz ich świeckich współpracowników, odpowiedzialnych za zagwarantowanie wiernym pomocy, o której jest mowa w kan. 1063 nr 1-3 KPK; w ramach wspomnianej formacji należy też zadbać o stały rozwój wiary eucharystycznej tych wiernych, tak by potrafili oni, poprzez stosowne działania, postawy i pouczenia, potwierdzić wobec przyszłych małżonków jej chrześcijańskie rozumienie oraz zachęcić tych ostatnich do postępowania na drodze wewnętrznego rozwoju i przygotowania do życia we wspólnocie małżeńskiej zgodnie z prawidłami miłości, odkrywanymi w refleksji nad odkupieńczą ofiarą miłości Chrystusa, którą uobecnia Eucharystia;

b) normy precyzujące wielorakie formy publicznej czci Najświętszej Eucharystii, z uwzględnieniem aktualnych, lokalnych potrzeb formacji przygotowawczej małżonków chrześcijańskich;

c) zasady dotyczące starania wspólnoty eklezjalnej o to, aby ci, którzy proszą o sakramenty Eucharystii i małżeństwa, byli zgodnie z kan. 843 § 2 KPK do ich przyjęcia przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i nauczanie katechetyczne; w ramach przygotowania wiernych chrześcijan do przyjęcia wspomnianych sakramentów należy przewidzieć wykorzystanie wszelkich możliwych środków formacji, w tym najnowszych środków przekazywania myśli.

B. Troska o czynny udział wiernych świeckich w sprawowaniu Mszy św.

Wpływ Eucharystii na postępowanie wiernych chrześcijan w zakresie przysposobienia do świętości ich nowego stanu życia i jego obowiązków jest możliwy tylko wtedy, gdy przyszli małżonkowie faktycznie uczestniczą w Ofierze eucharystycznej, „dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta”¹⁶². Stąd tak istotne jest, by ustawodawca partykularny przewidział stosowne normy służące poprawie sytuacji w zakresie czynnego udziału wiernych świeckich w sprawowaniu Mszy św. oraz przyjmowania tego sakramentu z największą poboż-

¹⁶² Kan. 897 KPK.

nością i często, o czym mówi kan. 898 KPK. Jest wskazane, aby pośród wspomnianych zasad znalazły się też te dotyczące:

a) takiego zorganizowania sprawowania Eucharystii, ażeby wszyscy uczestnicy uzyskali z niej jak największe owoce, dla osiągnięcia których Chrystus Pan ustanowił eucharystyczną Ofiarę¹⁶³;

b) dokładnego przygotowania dzieci do Komunii świętej, o czym mówią kan. 913 § 1 i 914 KPK, tak by stosownie do swojej możliwości rozumiały tajemnicę Najświętszej Eucharystii i mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa;

c) troski wspólnoty kościelnej o powszechne poznanie istoty i sensu świętowania Dnia Pańskiego, w tym szczególnie niedzielnej celebracji Misterium Paschalnego Chrystusa¹⁶⁴;

d) stałej formacji liturgicznej Ludu Bożego, tak by wierni właściwie rozumieli uczestnictwo w Ofierze Mszy św.

C. Krzewienie duchowości komunii

Zgłębianie tajemnicy Najświętszej Eucharystii i uczestnictwo w sprawowaniu Mszy św., o których jest mowa wyżej, w zasadzie nabierają sensu dopiero wówczas, gdy przekładają się na konkretne decyzje, postawy i czyny czcicieli Chrystusa Pana obecnego w sakramencie ołtarza. Innymi słowy, ustawodawca, który szczerze pragnie, by Eucharystia faktycznie i na stałe wywierała zbawienny wpływ na życie chrześcijańskich małżonków, powinien czynić starania nade wszystko o to, by cześć, jaką małżonkowie żywią dla tego sakramentu miłości, stała się dla nich swego rodzaju zasadą życia wspólnego. Realizacji wspomnianego postulatu, mającego na względzie usytuowanie Najświętszej Eucharystii w centrum małżeńskiej wspólnoty

¹⁶³ Zob. Kan. 899 § 3 KPK. Chodzi tu nie tylko o troskę o jak najgodniejszą i bogatą postać liturgii Mszy św., czego wyrazem jest m.in.: przestrzeganie przepisów liturgicznych, dotyczących sprawowania Najświętszej Ofiary, staranie o to, by służba Boża odbywała się uroczysto ze śpiewem, przy czynnym udziale asysty i innych wiernych, czy korzystanie z całego bogactwa modlitw i formuł przewidzianych w *Mszale rzymskim* (por. J. Krajczyński, *Kapłańska cześć dla Eucharystii*, s. 231-232); wspomniane zorganizowanie sprawowania Eucharystii, gwarantującego możliwie wielki pożytek duchowy, ma dotyczyć również takich kwestii szczególnych, jak zapewnienie wszystkim wiernym dostępu do stołu Pańskiego, zwłaszcza w niedzielę (por. tenże, *Troska Kościoła lokalnego o zachowanie świętecznego charakteru niedzieli*, „Prawo Kanoniczne” 51 (2007) nr 3-4, s. 236), czy godzin sprawowania Mszy św. z ludem, tak by mogli oni wziąć udział w Ofierze eucharystycznej (por. tenże, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, s. 210).

¹⁶⁴ Por. J. Krajczyński, *Troska Kościoła lokalnego o zachowanie świętecznego charakteru niedzieli*, „Prawo Kanoniczne” 51 (2007) nr 3-4, s. 229-253.

życia i miłości, mogą służyć regulacje prawne precyzujące takie kwestie szczególnie, jak:

a) przedmiot zwyczajnego przepowiadania słowa Bożego, w którym nie może zabraknąć prezentacji Eucharystii jako sakramentu miłości oraz starania o to, by głoszenie Ewangelii na temat niedzieli i miejsca celebracji Mszy św. w jej obchodzie pozostawiało w sercu wiernych pragnienie, aby coraz bardziej opierać całe życie na Eucharystii¹⁶⁵;

b) kształt formacji eucharystycznej Ludu Bożego, w ramach której akcentuje się nie tyle samo pouczenie o istocie Eucharystii, ile nadanie egzystencji wiernych coraz pełniejszej formy eucharystycznej, kiedy pełny udział w celebracji Mszy św. staje się źródłem i szczytem ich życia, kiedy efekty swego codziennego trudu uzależniają od oparcia na nadprzyrodzonej mocy tego sakramentu, kiedy tajemnica eucharystyczna stanowi dla nich impuls do nieustannego rozwoju duchowego i program kształtowania wzajemnych relacji społecznych;

c) zapewnienie przyszłym małżonkom takiego osobistego przygotowania¹⁶⁶, by nie zapominając o konieczności zachowania eucharystycznej spójności życia, kiedy miłość, którą celebują w Najświętszej Eucharystii, odnajduje potwierdzenie w ich wzajemnych relacjach, nieustannie starali się o rozwój autentycznej małżeńskiej komunii osób¹⁶⁷;

d) zaangażowanie społeczne małżonków chrześcijańskich, w tym te jego formy, które stanowią owoc prawdziwej czci eucharystycznej, mianowicie: pielęgnowanie gościnności, braterstwa i współpracy międzyludzkiej; działalność charytatywna, misyjna, ekumeniczna, pokojowa i zjednoczeniowa; stowarzyszenie się i udział w inicjatywach mających na celu pomnożenie dobra wspólnego¹⁶⁸.

Zakończenie

Niezbywalne prawo wiernych chrześcijan do otrzymania odpowiedniej opieki duszpasterskiej, w tym pomocy w zakresie przysposo-

¹⁶⁵ Por. Benedykt XVI, Przemówienie do nowo mianowanych biskupów uczestniczących w kursie formacyjnym *W trosce o wiarę i kult Eucharystii*, (19 IX 2005), „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 11-12 (2005) s. 26.

¹⁶⁶ Por. Kan. 1063 nr 2, 1064 KPK.

¹⁶⁷ Por. J. Krajczyński, *Duszpasterz w służbie komunii małżeńskiej*, „Ius Matrimoniale” 12 (18) 2007, s. 116-117.

¹⁶⁸ Por. Tenże, *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*, s. 210.

bienia do świętości stanu małżeńskiego i jego szczególnych obowiązków, ponadto – świadomość odpowiedzialności za przyszły kształt życia religijnego chrześcijańskich małżeństw i rodzin każą poszukiwać wszelkich możliwych środków formacyjnych, które wspólnota kościelna mogłaby wykorzystać dla realizacji celów dalszego, bliższego i bezpośredniego przygotowania wiernych do życia w małżeństwie.

Niewątpliwie spośród wielu środków, jakimi dysponuje Kościół i które można wykorzystać w procesie formacji przygotowawczej chrześcijańskich małżonków, jest też Najświętsza Eucharystia. Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić w tym sakramencie Oblubieńca i Oblubienicy nieoszacowane wręcz dobra duchowe, które nie zawsze jeszcze rozpoznane i zgłębione, mogą dobrze przysłużyć się formacji przygotowawczej chrześcijańskich małżonków.

Prawodawca partykularny, znający przebogata treść sakramentu miłości, jego jakże ściśle związki z sakramentem małżeństwa, wreszcie – pociągający przykład miłości Stwórcy i Zbawiciela, jaki urzeczywistnia Najświętsza Eucharystia, nie może nie chcieć wyzyskać tego bogactwa w procesie przygotowania przyszłych małżonków do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków. Przeciwnie, powinien o to zabiegać z tym większą determinacją i miłością, im częściej badania socjologiczne stwierdzają, że styl życia wielu małżonków chrześcijańskich (np. ich udział w niedzielnej Mszy św., przystępowanie do Komunii św., akceptacja mentalności rozwodowej) odbiega choćby od tego, który precyzują kan. 225 § 2, 226 § 1, 798, 1063 nr 4 i 1136 KPK.

La très sainte Eucharistie et la préparation des fidèles au mariage

Résumé

L'auteur de l'article aborde une question du soin pastoral de veiller à ce que leur propre communauté d'Eglise fournisse aux fidèles son assistance pour que l'état de mariage soit gardé dans l'esprit chrétien et progresse dans la perfection (cf. CIC, can. 1063 n. 1-3). Il concentre son attention sur la place de la très sainte Eucharistie dans cette préparation des époux futurs. Il présente tour à tour : des relation entre les deux sacrements d'amour qui sont l'Eucharistie et le mariage ; le contexte eucharistique de la préparation personnelle des fidèles au mariage ; des conclusions *de lege ferenda* concernant la mise à profit de la richesse spirituelle de la très sainte Eucharistie à la formation préparatoire des époux.